

Триньова Я.О.

*Європейський університет,
професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики,
кандидат юридичних наук, доцент*

СУЧАСНІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ РЕАГУВАННЯ НА НИХ

Світові глобалізаційні процеси періодично обумовлюють постановку перед людством чи окремими державами питань, відповіді на які або взагалі відсутні, або спішно відшуковуються постфактум. Особливо нелегко в цьому плані слабо конкурентним державам, серед яких опинилась і Україна. Вкрай обмежені фінансові ресурси, позбавлені авторитету і довіри владні інституції, нестабільна соціально-політична обстановка, військова агресія сусідньої держави не сприяють пошуку адекватних відповідей на негативні глобалізаційні виклики, що постають перед нею.

Одним із таких викликів є так зване небезпечне знання, тобто знання відкрите в певній галузі науки, що випереджає розвиток інших галузей знань, чим вносить певний соціально-правовий дисбаланс в життєдіяльність суспільства. Воно (суспільство) виявляється не готовим до такого знання. Відсутні розуміння його сутності з боку переважної більшості населення, правове забезпечення оперуванням таким знанням, засоби убезпечення суспільства від небезпечних наслідків такого знання тощо. Прикладами подібного знання є розробка й використання нанопродуктів та нанотехнологій, винайдення нових штамів біоорганізмів, розробка штучного інтелекту, експерименти над геномом людини тощо. Окрім самостійної небезпеки, яку несуть перелічені види небезпечного знання, додатковою є небезпека його використання у якості нових форм тероризму.

Важливо своєчасно усвідомити факт існування такого знання та винайти адекватні форми протидії небезпеці, що супроводжує його. «Адекватні» означає не лише заборонні. Заборонити оперування небезпечним знанням простіше за все, але чи раціональною та ефективною буде заборона? Якщо вона стане на шляху науково-технічного прогресу, вважати її раціональною неможливо. Заборона, яку буде можливо порушувати, навряд чи є ефективною. Забезпечити

раціональність, ефективність та безпечність використання нового знання під силу лише міжгалузевому міжнародному співробітництву фахівців різних галузей знання, у тому числі юриспруденції. Етико-правовою основою такого співробітництва могла б стати глобальна біоетика, як знання про засади збереження життя на Землі, а також самої планети від деструктивної поведінки людей

В такому контексті біоетику слід розцінювати як оновлений суспільний договір. Оновлений через наявність нових цивілізаційних викликів, що супроводжуються нездоланною жагою людства до самознищення. Цим пояснюється і жвавий попит на біоетичну концепцію розвитку держави. Екологічний імператив, запропонований В.В. Костицьким, є підтвердженням попиту на цей дискурс в сучасному науковому світі.

Які ж питання є на сьогодні глобальними як для всього людства так і для фахового середовища юристів? – Це проблеми використання не обіотехнологій: наскільки можливо зберегти людське в людині; нанотехнології та біороботи, отримання нанотехнонаукою покращеного організму – біосуб'єктне тіло; клонування людини та як наслідок – стратифікація суспільства за критерієм природності; невгамовний сплеск допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ), який негативно відобразиться на загальному фоні природного циклу планети, адже проблему перенаселення планети Земля не вирішено; розробка та досліді з андронним колайдером. Доречі, в контексті проблеми перенаселення планети, необхідно приділити увагу актуальному питанню щодо правового врегулювання позбавлення життя на прохання в бік його легалізації.

Вже реальною постає перспектива розроблення штучного інтелекту чи створення генномодифікованих організмів з поєднанням таких генів, які суттєво вплинуть на геном людини, що може бути використаним, скажімо, з метою знищення певної расової групи. Генетики вже давно б'ють на сполох щодо безконтрольного використання генномодифікованих об'єктів (ГМО) тому, що віддалених результатів експериментів щодо використання людиною продуктів із вмістом ГМО ще не отримано. Так, масове безпліддя, що стає в деяких державах офіційною проблемою (зокрема Республіка Казахстан), відносять як раз до подібних наслідків. Не досліджені,

також, негативні наслідки застосування нанотехнологій, чому приділено достатньо уваги в моїх попередніх публікаціях.

Отже яким чином можливо хоча б мінімізувати ризики пов'язані із сучасними глобалізаційними викликами? – Відповідь криється у концепції біоетики та застосуванні біоетичних засад у розроблені держаної політики в тому числі в сфері кримінального права. На сьогодні біоетика визнається офіційною міжнародною мовою спілкування в галузі законотворчої діяльності. Так в 2005 році було прийнято Всезагальну декларацію з біоетики та прав людини. Цей міжнародний НПА став обов'язковим для його використання всіма членами ЮНЕСКО, тобто і Україною.

Одним з першочергових проектів на шляху досягнення мети – забезпечення безпеки існування людства, має стати обговорення нагальних біоетичних проблем та їх подолання в тому числі через застосування заходів кримінально-правового реагування. Так сучасний кримінальний кодекс потребує змін щодо встановлення відповідальності за використання нанотехнологій, проведення експериментів над геномом людини, незаконне перевезення ембріонів людини через державний кордон, закріплення забезпечення кримінально-правової охорони життя людини з 15 дня створення зиготи; встановлення відповідальності за посягання на плід людини після 15 дня створення зиготи тощо.

Враховуючи міжгалузеву специфіку зазначених проблем, актуальним інструментом з їх подолання мають стати міжгалузеві форми спілкування фахівців (юристів, медиків, філософів, фізиків, соціологів, психологів тощо). Таке міжгалузеве об'єднання є наразі вимогою часу та ефективним засобом забезпечення безпеки існування всієї екосистеми Земля та зокрема людини як її складової.